

۶ نکته درباره سعید راد که دیروز در ۷۹ سالگی درگذشت

آخرین سکانس قهرمان دهه ۶۰

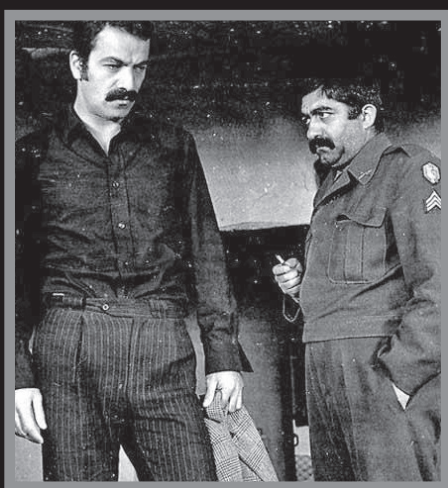
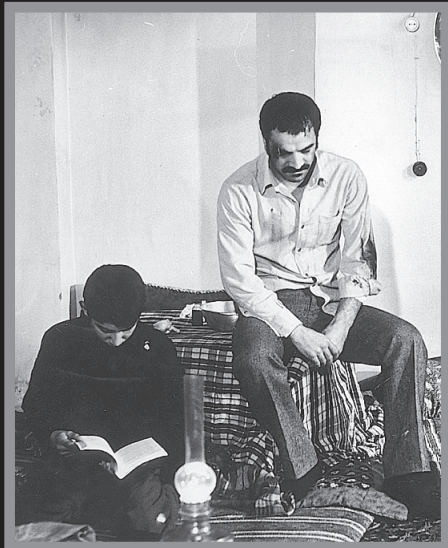
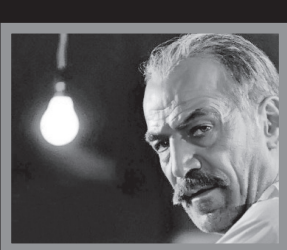
گزارش

سعید مروتی روزنامه‌نگار

پس از همه آن مرگ‌های تراژیک فیلم‌های سیاه و سفید، این بار مرگ در عالم واقعیت سراغ سعید راد آمد و پس از آن همه مرگ‌های سینمایی این باز داستان روی تخت بیمارستان تمام شد. مصدومیت، پروتزی که در کمر خوش‌نشدت و یک سسکت، کاری کرد که قصه باز یگر سر حال سینمایی ایران پس از نزدیک به یک سال ماندن در بستر بیماری، به فرجامی تلخ برسد. سعید راد از شمایل‌های

سینمای متفاوت قبل از انقلاب بود. ستاره «نهفت سینمای ارزان خیابانی» دهه ۵۰ که از زیر شاخه‌های موج نو بود. در تابستان ۱۳۵۰ و در روزهایی که «خدا حافظ رفیق» آماده نمایش می‌شد، رفقای مطبوعاتی امیر نادرى برایش سنگ تمام گذاشته بودند. روزهایی که سینمای ارزان خیابانی تیتراژ بود و سعید راد عکس یک‌در فاصله سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۲، استایل و ایست سعید راد به یاری فیلمسازان جوانی آمد که زیر سقف موج نو جمع شده بودند تا راوی قصه‌های تلخ باشند. سعید راد را با فیلم‌های سیاه و سفید دهه ۵۰ به خاطر می‌آوریم. راد با حضور در فیلم‌های

«خدا حافظ رفیق» (امیر نادرى، ۱۳۵۰)، «صبح روز چهارم» (کامران شیردل، ۱۳۵۱)، «صادق کرده» (ناصر تقوایی، ۱۳۵۲) و «تنگنا» (امیر نادرى، ۱۳۵۲) به عنوان بازیگر موج نوى سینمای ایران به شهرت رسید ولی در ادامه به چهره پرکار سینمای فارسی بدل شد. راد با حضور در فیلم «سفر سنگ» (مسعود کیمیایی، ۱۳۵۷) و «ساخت ایران» (امیر نادرى، ۱۳۵۷) کمی پیش از فروپاشی سینمای قبل از انقلاب، به خاستگاهش بازگشت. پس از پیروزی انقلاب، راد بهترین حضورش در مقابل دوربین را با بازی در فیلم «خط قرمز» (کیمیایی، ۱۳۶۱) تجربه کرد؛ فیلمی

۱ جوانی که استایل سینمایی داشت و پاتوقش بولینگ عبسو بود، در فاصله‌ای کوتاه با حضور در فیلم‌های کارگردان‌های جوان موج نو، به ضدقهرمان سینمای موسوم به خیابانی تبدیل شد. قد بلند، پاهای کشیده و چهره‌ای که خشونت مردانه‌ای به همراه داشت، مناسب فیلم‌های تلخ و مردانه دهه ۵۰ بود و خیلی زود سعید راد به چهره مهم فیلم‌های موج نو مبدل کرد.

۲ از ۳۴ فیلمی که سعید راد در فاصله سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۷ بازی کرد، سهم فیلم‌های منسوب به جریان موج نو تنها ۸ فیلم است و ۲۶ فیلم سعید راد محصول سینمای عامه‌پسند بودند. نکته اینجاست که جز «صادق کرده» (ناصر تقوایی) و «سفر سنگ» (مسعود کیمیایی) بقیه فیلم‌های شاخص راد در گیشه ناموفق بودند. «تنگنا» به عنوان شاخص‌ترین فیلم سعید راد، کم‌فروش‌ترین فیلم کارنامه اوست. فیلم‌های پر فروش راد اغلب از جنس محصولات متداول سینمای فارسی بودند. سعید راد که با موج نو به سینما آمده بود، خیلی زود به بازیگر پرکار سینمای تجاری تبدیل شد.

۳ ایفای نقش گولی در «سفر سنگ» کیمیایی، مقدمه‌ای بر حضور در فیلم‌هایی بود که راد در نیمه اول دهه ۶۰ بازی کرد. «سفر سنگ» که سال ۱۳۵۶ ساخته و سال ۱۳۵۷ چندماه قبل از پیروزی انقلاب، اکران شد، با لحن پیشگو یا نه‌اش به شکلی با معنا، کارنامه سینمایی راد را به سینمای پس از انقلاب پیوند داد. نقش آفرینی سعید راد در فیلم‌هایی چون «دادشاه» (حبیب کاوش) و «مرز» (جمشید حیدری) در امتداد فیلم انقلابی «سفر سنگ» قرار می‌گرفت.

نقل قول

شمایل نامیرا بر پرده سینماها

محمد خزاعی، رئیس سازمان سینمایی: نقش‌های بسیاری از سعید راد در ذهن مردم ایران ثبت و ماندگار شده است؛ از نقش تیمسار فلاحی فیلم «ج» تا خلبان مهرداد در فیلم «عقاب‌ها»، از اسکندر فیلم «دوتل» تا گولی فیلم «سفر سنگ» و همه و همه شمایل‌های نامیرایی هستند که بر پرده سینماها آورد.

نقش‌های ماندگار سعید راد

بعد از خبرهای نگران‌کننده‌ای که دختر سعید راد درباره وضعیت سلامتی او اعلام کرد، فقط یک روز طول کشید تا این بازیگر قدیمی سینمای ایران جهان را ترک کند. این مطلب نگاهی است به چند فیلم سعید راد که پس از انقلاب در آنها حاضر شده است:

دادشاه، حبیب کاوش، ۱۳۶۲

دادشاه یکی از شاه‌نقش‌هایی است که سعید راد بازی کرده است. دادشاه یک دلاور بلوچ است که در دهه ۱۳۳۰ در برابر یک قاتل در زاهدان می‌ایستد و یکی از حامیان این قاتل به نام سردار درانی را می‌کشد. در این فیلم خسرو شکیبایی، آهو خرمند، جعفر والی و جمشید هاشم‌پور که هنوز جمشید آریا بود، با سعید راد همبازی بودند.

عقاب‌ها، ساموئل خاچیکیان، ۱۳۶۳

یک فیلم جنگی به کارگردانی ساموئل خاچیکیان. این فیلم سال ۱۳۶۴ اکران شد و تا سال ۸۵ مرور ۱۱ بار اکران و پرتماشاگرترین فیلم‌های سینمای ایران شد. عقاب‌ها ماجرای واقعی نجات یک خلبان ایرانی توسط کُردهای عراقی و انتقال او به ایران است. در این فیلم منوچهر اسماعیلی به جای سعید راد صحبت کرده است.

دوتل، احمد رضا درویش، ۱۳۸۲

سال ۱۳۷۸ سعید راد که از نیمه‌های دهه ۶۰ و با ممنوع‌الفعالیت شدن، خارج از ایران زندگی می‌کرد، به ایران برگشت و ۴ سال بعد نخستین فیلمش پس از بازگشت به ایران را بازی کرد. دوتل احمد رضا درویش فیلمی در حوزه جنگ بود که با سروصدای زیاد برای حضور سعید راد بعد از سال‌ها در سینما، اکران شد.

ج، ابراهیم حاتم‌کیا، ۱۳۹۰

فیلم درباره شهید مصطفی چمران و عملیات اودر پلوه برای پایان دادن به یک درگیری داخلی است. درحالی که مصطفی چمران میل به صلح و آشتی دارد، اصغر وصالی می‌خواهد به طریق دیگری درگیری را پایان دهد اما نیروهای ضدانقلاب به دنبال جنگ هستند.

در این میان تیمسار فلاحی فرمانده نیروی زمینی ارتش هم سعی می‌کند با دید خودش موقعیت را کنترل کند. نقش تیمسار فلاحی را سعید راد بازی می‌کند.

گیرنده، مهرداد شفا زاده، ۱۳۹۰

فیلم درباره راننده‌های با بازی سعید راد است که قرار است بعد از بازدید رئیس‌جمهور و هیأت دولت از شهری به اسم جاروف، نامه‌های اهالی را به دست رئیس‌جمهور برساند. راد برای این فیلم جایزه بهترین بازیگر مرد نقش اول را از جشنواره فیلم فجر دریافت کرد.

در چشم باد، مسعود جعفری جوزانی، ۱۳۸۸

سریال تاریخی در چشم باد یکی از موارد معدود حضور سعید راد در تلویزیون است. سعید راد در یک بسازی متفاوت در نقش رضاشاه ظاهر شده است.

مهاجرت اجباری تحت فشار مدیران سینمایی دهه ۶۰

جواد شمقدری، رئیس اسبق سازمان سینمایی: خاطرات مهاجرت اجباری سعید راد به هند و سپس کانادا که تحت فشار مدیران سینمایی دهه ۶۰ و همزمان با ممنوع‌الکاری وی در داخل ایران صورت گرفت، بسیار خواندنی، عبرت‌آموز و مرثیه‌وار است. سینما پرس

۴

سعید امانی، مأمور امنیتی فیلم کیمیایی با فاصله همچنان متفاوت‌ترین ساواکی تاریخ سینمای ایران است. جلوه‌های شرارت در چشمان و عصبی شدن‌های بی‌درپی موی تیغ بازی با پایبونی که گویی امانی را خفه می‌کرد، سعید راد را در قامتی تازه و بی‌توانایی‌هایی دیده نشده نمایان می‌کرد. دیالوگ معروفش در «خط قرمز» در یادها ماند: «ما جایی را بسته‌ایم که زخم نیست.»

۵

بازی در نقش سسروان خلبان مهرداد در خشش فیلم «عقاب‌ها» (ساموئل خاچیکیان) به آخرین حضور سینمایی سعید راد در دهه ۶۰ تبدیل شد. پس از آن سعید راد ممنوع‌الکار شد و نقش‌های مهمی را در فیلم‌هایی چون «ناخدا خورشید» (ناصر تقوایی) و «سرب» (مسعود کیمیایی) از دست داد. قهرمان سینمای ایران در نیمه اول دهه ۶۰، در نیمه دوم این دهه ممنوع‌الکار شد و از ایران رفت.

۶

بازگشت به وطن در اواخر دهه ۷۰، سعید راد دیگر نه می‌توانست جوان اول دهه ۵۰ باشد و نه قهرمان عمل‌گرای دهه ۶۰. بازی در «دوتل» (احمد رضا درویش) به عنوان فیلم فاخر دفاع مقدسی، قرار بود فرش قرمزی برای سعید راد باشد. آنچه تماشاگران «دوتل» را غافلگیر کرد، نه تصویر سعید راد بر پرده بزرگ سینما که صدایش بود. سال‌ها بعد بازی در نقش تیمسار فلاحی فیلم «ج» (ابراهیم حاتم‌کیا) نقطه عطف کارنامه متاخر راد شد. در سال‌های پایانی دهه ۹۰، راد کمتر جلوسوی دوربین رفت و یکی دو تجربه آخرش هم در شبکه نمایش خانگی، برایش رضایت‌بخش نبود.

اهمیت فیلمنامه در سینمای ایران درک نشده است

پولاد کیمیایی، بازیگر: این تلخ است که الان برای کلاس‌های فیلمنامه کمتر کسی مایل به شرکت است، اما جوانان به کلاس‌های بازیگری می‌روند؛ همه این اتفاقات نشان از آن دارد که اهمیت فیلمنامه در سینما درست‌درک نشده است و این می‌تواند در درازمدت سینمای کشور را دچار بحرانی عظیم کند.